

Marčevske ide za slovensko (volilno) demokracijo

Demokratizacije naše družbe ne le stopica na mestu, ampak je šla prej korak nazaj kot korak naprej.

Miran Mihelčič

Pisma bralcev, DELO, 30. 11. 2025

Po uradnih napovedih naj bi volitve v Državni zbor (DZ) Republike Slovenije (RS) v letu 2026 potekale v mesecu marcu. Ljudje si seveda želimo, da bi [nova sestava](#) DZ delovala bolje kot številne prejšnje.

Ob poslušanju jutranjih radijskih oddaj, ki vključujejo pogovore z osnovnošolskimi otroki, sem si ob številnih zanimivih vprašanjih radijske voditeljice otrokom zamislil, kako neki bi desetleten ali enajstleten otrok iz Slovenije odgovoril na vprašanje, koga državljanke in državljani pravzaprav izvolijo v DZ RS. Verjetno bi najbolj »naivni« med njimi odgovorili, da izbirajo med najboljšimi ljudmi, ki delajo le za skupno in splošno dobro, lastne gmotne koristi pa jim niso mar.

Nekoliko bolj »podkovani« bi to izbiro že zožili na najboljše ponujene kandidatke in kandidate, ki naj bi zastopali določene, tudi za njih osebno ugodne, skupinske interese. Še bolj »izkušeni« bi rekli, da izbirajo med ljudmi, ki se »gredo politiko« z namenom uresničiti predvsem svoje interese, le-te pa skušajo prikazati tudi kot interese ljudi na izbranih ožje ali širše opredeljenih območjih ter področjih.

In kako je v Sloveniji zares? Nobenega od gornjih odgovorov ne bi v celoti zavrgel, a dejstvo je, da vsaj že zadnjih 33 let državljani dejansko lahko izvolijo le tistega ali tisto, ki izpolnjuje še en pogoj. Ta je, da mora biti državljanom v izbiro ponujen(a) na listi določene politične stranke ali liste več kandidatov skupaj. Neki kandidat, ki je lahko najboljši in dobronameren ter politično usposobljen in priljubljen državljan na določenem območju s širše sprejemljivimi cilji, namreč po veljavnem sorazmernem volilnem sistemu brez strankarske podpore praktično nima nikakršnih možnosti za kandidiranje in izvolitev v DZ. Vsem trem zamišljenim odgovorom iz prvega odstavka je torej manjkalo nadaljevanje, ki bi zamišljenega izvoljenega poslanca ali poslanko povežalo s članstvom v politični stranki ali vsaj z uvrstitvijo na strankarsko listo.

Iz otroških ust bi bilo zanimivo slišati tudi njihovo mnenje o tem, kako potekajo razprave v DZ. Zadovoljni bi bili, če bi se v praksi potrjevale morebitne besede koga med njimi, da so te razprave umirjene, dobro utemeljene in tehtne brez nepotrebnih podtikanj in pretiravanj. Kaj takega boljši poznavalci razmer v okviru veljavnega, že dobra tri desetletja starega sorazmernega volilnega sistema, ki je že prav toliko časa predmet upravičenih kritik, objektivno ne moremo pričakovati, saj gre pretežno za ostre dvoboje med »na(ši)mi« in »nji(hovi)mi«. Tvornega sodelovanja med koalicijo in opozicijo je malo, to pa hromi delo ne le DZ, ampak otežuje delovanje in razvoj celotne družbene skupnosti.

Stranke očitno niso pripravljene spremeniti veljavnega sorazmernega volilnega sistema, ki jim omogoča oligopolni položaj in si tako – kljub slabostim v svojem delovanju – uspejo zagotavljati ne le politično preživetje, ampak tudi nesorazmerno velik vpliv v slovenski družbi, ki si ga z dosedanjimi »dosežki« nikakor ne zaslužijo.

To neupravičenost sedanjega ugodnega oligopolnega položaja političnih strank, ki jo omogoča veljavni volilni sistem, so posredno potrdili vsi tisti, ki so na posvetovalnem referendumu leta 2024 s 70,83 odstotka podprli zakon o volilnem sistemu s prednostnim glasom. Še bolj kritično pa o sorazmernem volilnem sistemu kot »sveti kravi« slovenske strankokracije sodi civilna družba.

Ta je zamenjavo obstoječega sorazmernega volilnega sistema s kombiniranim volilnim sistemom (KVS) v obliki zakonodajnih predlogov ponudila že dvakrat, in sicer v letih 1996 ter 2014. Tudi večji del pravne stroke se je zdaj v knjižici z naslovom »Ali je kombinirani volilni sistem primeren za jutrišnjo Slovenijo« (Inštitut za ustavno pravo, Ljubljana, 2025) večinsko poenotil in opredelil za uvedbo KVS zaradi nespornih prednosti, ki jih ta omogoča volivcem.

Zelo na kratko si pogledjmo, kaj bi lahko pomenila uvedba KVS v primerjavi s sedanjim volilnim sistemom. Vsak volivec naj bi namesto enega imel – podobno kot v nemški volilni zakonodaji – na razpolago dva glasova. Ob dveh mandatih, namenjenih narodnostnima skupnostma, bi na podlagi prvega glasu volivcev ob prepolovljenem številu volilnih okrajev ($88: 2 = 44$) vsak okraj dobil po večinskem načelu (50 odstotkov + 1) v prvem ali drugem krogu vsaj enega – strankarskega ali neodvisnega – poslanca ali poslanko.

Z drugim glasom pa bi volivci lahko podprli določeno (strankarsko) listo kandidatov, pri čemer bi odstotek glasov za liste odločilno vplival na razmerje in s tem sorazmerno število mandatov od skupaj 88, ki bi pripadli uspešnim listam na podlagi prvega in drugega glasu. Celotno število mandatov za vse (strankarske) uspešne liste pa bi bilo manjše od 88 za število morebitnih mandatov, ki bi jih po večinskem načelu osvojili v KVS lažje izvoljivi neodvisni kandidati in kandidati list, ki niso dosegle zahtevanega volilnega praga.

Kombinirani sistem volitev je v primerjavi s sorazmernim volilnim sistemom nesporno vsaj nekaj velikih korakov naprej na poti v smeri prepotrebne demokratizacije naše družbe. Ta že predolgo ne le stopica na mestu, ampak je šla prej korak nazaj kot korak naprej. Na volitvah po KVS bi nekoliko bolj kot privlačnost strankarskih programov, vodij in »siren« izstopale značilnosti – upajmo, da odlike – samih kandidat in kandidatov, kar bi nesporno povečalo kakovost zasedbe DZ.

K navedenemu lahko dodamo, da bi KVS ob dveh glasovih volivk in volivcev okrepil njihovo moč, zelo verjetno prispeval k povečanju volilne udeležbe in, kar ni nepomembno, večji delež glasujočih bi dobil v DZ posameznika ali listo, ki ji je namenil svoj glas. Bolj izpostavljena bi bila tudi odgovornost izvoljenih do volivcev v okraju.

V zadnjih tednih smo priča številnim ustanovitvenim in siceršnjim zborovanjem novih in starih strank. Če bo število vseh strankarskih list na volitvah preseglo številko 15, se po veljavnem volilnem sistemu z veliko verjetnostjo utegne zgoditi, da bo kakih 20 do 25 odstotkov glasov volivcev »šlo« strankam, ki ne bodo dosegle štiriodstotnega praga za vstop v DZ, torej »v prazno«. Mandati bodo tako pripadli le največjim (predvsem sedanjim parlamentarnim) strankam, s tem pa tudi kar nekaterim njihovim kandidatom in kandidatkam, ki h kakovosti delovanja DZ in s tem slovenske družbe ne bodo prispevali kaj dosti drugega kot disciplinirano prikimavanje politiki svojih strank.

Kljub temu, žal, vse kaže, da so parlamentarne stranke z zavlačevanjem, preigravanjem in cincanjem ter obtoževanjem drugih strank bolj ali manj uspele, da vsaj za marčevske volitve leta 2026 ne bo prišlo do prepotrebne spremembe. Temu smo priča kljub jasnemu izidu posvetovalnega referenduma, ki je nakazal, da si volivci nesporno želijo bolj demokratičnega volilnega sistema. Pri tem je treba vedeti, da je sorazmerni volilni sistem s prednostnim glasom, podprt na posvetovalnem referendumu, nesporno premajhen korak k demokratizaciji, ki jo Slovenija potrebuje. Ob tej ugotovitvi se sprašujem, ali so se sedanje politične stranke v DZ sploh sposobne dogovoriti za uvedbo KVS vsaj za naslednje volitve.

Prof. dr. Niko Toš kot avtor članka z naslovom [Koalicija bi morala spet presenetiti javnost](#) (Sobotna priloga Dela, 30. oktobra 2025) v zaključku članka sicer nakazuje, da »mora koalicija – ob spoštljivem odnosu do javnosti in civilne družbe – še enkrat pregledati koalicijsko pogodbo in še enkrat presenetiti javnost«. Bojim pa se, da je predvolilno delovanje koalicije raje kot prizadevanju za več demokracije podrejeno bolj populističnim potezam. Namesto – vsaj zame – nekoliko spornih predlogov o zimskem regresu in podaljšanju veljavnosti vinjet za vožnjo po avtocestah bi še kako dobrodošlo presenečenje pomenila ponudba – skupaj z opozicijo – in sprejem zakona o kombiniranem sistemu volitev v DZ.

Brez sprejema in uveljavitve takega predloga bomo volivke in volivci na pomlad 2026 podobno kot Julij Cezar v marčevskih dneh leta 44 pred našim štetjem še enkrat izpostavljeni (zavajajoči) pasti slovenske strankokracije, ki zaradi svojih ozkih interesov ni pripravljena aktivneje pospeševati nadaljnjega razvoja demokracije v Sloveniji.

Miran Mihelčič, Ljubljana.